

# SUZBIJANJE POSLJEDICA SEKSUALNOG NASILJA U RATU



JER JE SVAKA OSOBA VAŽNA



## AKTIVNOSTI UNFPA NA SUZBIJANJU POSLJEDICA SEKSUALNOG NASILJA U RATU

Tokom rata u Bosni i Hercegovini (BiH) u periodu 1992.-1995. počinjeni su brojni zločini nad ženama, muškarcima i djecom. Procjenjuje se da su u ratnom periodu 20,000 osoba bile žrtve silovanja i drugih oblika seksualnog nasilja.<sup>1</sup>

U periodu nakon rata osobe koje su preživjele seksualno nasilje u ratu nisu na adekvatan način tretirane unutar zakonodavstva Bosne i Hercegovine. Interes javnog mnjenja, kao i sveukupni društveni status žrtava ovog zločina nije na zadovoljavajućem nivou. Fenomen seksualnog nasilja u ratu se još uvijek doživljava kao stvar privatne prirode iako je formalno prepoznat kao društveni problem i pitanje ljudskih prava. Unatoč učinjenom napretku koji je Bosna i Hercegovina postigla u domenu ljudskih prava i jednakopravnosti spolova, žene koje su preživjele seksualno nasilje u ratu još uvijek nisu adekvatno zaštićene, a određena prava zagarantovana zakonima se u praksi često ne poštuju.

Populacijski fond Ujedinjenih nacija (UNFPA) unutar svog mandata radi na pitanjima rodno zasnovanog nasilja, seksualnog i reproduktivnog zdravlja i uopšte na pitanjima od važnosti za populaciju. U skladu s tim, kancelarija UNFPA BiH je od 2010. godine aktivno uključena u rješavanje ovih pitanja te implementira aktivnosti vezane za poboljšanje statusa žrtava seksualnog nasilja u ratu od 2010. godine.

UNFPA trenutno implementira projekat putem kojega se pruža podrška razvijanju sistematskih rješenja problema koji su nastali kao posljedica seksualnog nasilja u ratu u Bosni i Hercegovini. Projekat je podržan od strane *UN Action Against Sexual Violence*, a period implementacije traje od juna 2010. do decembra 2012. godine.

Unutar ovog projekta, a u skladu sa Akcionim planom programa za Bosnu i Hercegovinu, potpisanim između UNFPA i Vijeća ministara BiH, UNFPA finansijski i tehnički podržava Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH u izradi *Programa za poboljšanje položaja žena žrtava ratnog silovanja, seksualnog zlostavljanja i drugih oblika torture u BiH za period 2013.-2016.* te saraduje sa brojnim lokalnim i međunarodnim nevladinim organizacijama.

---

<sup>1</sup> Parlamentarna skupština Vijeća Europe, Rezolucija 1670 (2009.).

## ***PROGRAM ZA POBOLJŠANJE POLOŽAJA ŽENA ŽRTAVA RATNOG SILOVANJA, SEKSUALNOG ZLOSTAVLJANJA I DRUGIH OBLIKA TORTURE U BIH ZA PERIOD 2013.-2016. GODINE***

Proces izrade Programa za poboljšanje položaja žena žrtava ratnog silovanja, seksualnog zlostavljanja i drugih oblika torture u BiH je pažljivo osmišljen kako bi se osigurala transparentnost i uključenost svih ključnih aktera – predstavnika zakonodavne i izvršne vlasti, zdravstva, pravosuđa, udruženja žrtava i civilnog društva. U fazi razvoja Programa do sada je održano deset konsultativnih sastanaka širom Bosne i Hercegovine kako bi se predstavnicima lokalnih zajednica omogućilo da utiču na izradu Programa od samog početka.

Program obuhvata četiri ključna segmenta za rad na poboljšanju statusa žena koje su preživjele seksualno nasilje u ratu: 1) zakonodavni okvir i njegova harmonizacija sa međunarodnim standardima, 2) pristup besplatnoj pravnoj pomoći i adekvatne mjere zaštite žrtava koje svjedoče na suđenjima za ratne zločine, 3) jačanje kapaciteta pružaoca usluga, i 4) partnerstvo između vladinog i nevladinog sektora.

Finalizacija i usvajanje Programa od strane Vijeća ministara BiH se očekuje do kraja 2012. godine. Kao dio sveobuhvatnih napora države da se suoči sa masovnim kršenjima ljudskih prava koja su se desila u prošlosti Bosna i Hercegovina će po prvi put imati program na državnom nivou koji će na sistematski način tretirati probleme nastale kao posljedica seksualnog nasilja u ratu 1992.-1995.

UNFPA će nastaviti pružati podršku relevantnim institucijama u Bosni i Hercegovini u toku implementacije Programa.

*”Moramo se ujediniti. Nasilje nad ženama se ne smije tolerisati, ni u kakvom obliku, ni u kojem kontekstu, ni u kakvim okolnostima, ni od kojeg političara ili vlasti. Nema izuzetaka, nema isprika, nema odlaganja” Ban Ki-Moon, generalni sekretar Ujedinjenih nacija.”*

***UNITED NATIONS SECRETARY-GENERAL BAN KI-MOON***

## BORBA PROTIV STIGME I ZAGOVARANJE NA GLOBALNOM NIVOU

Stigma kao posljedica silovanja i drugih oblika seksualnog nasilja u ratu dodatno marginalizira žrtve i dovodi ih u društveno ponižavajući položaj što doprinosi njihovoj retraumatizaciji i produbljenju patnji. Kancelarija UNFPA u BiH je prepoznala aktivnosti zagovaranja kao vrlo važan element u sveobuhvatnom pristupu poboljšanja statusa preživjelih seksualnog nasilja u ratu te stoga sprovodi niz aktivnosti sa ciljem podizanja svijesti šire javnosti, ali i svijesti donosioca odluka, kako na domaćem tako i na međunarodnom planu, o statusu i potrebama preživjelih.

Javna kampanja koju implementira UNFPA u BiH – *Zvuk tišine* – traje od 2010. godine i sastoji se od niza aktivnosti s ciljem podizanja svijesti o status preživjelih seksualnog nasilja u ratu.

- Izrađen je dokumentarni film „*Bosna u 21. stoljeću: naslijeđe rata*“ u saradnji sa UN TV kojeg je pogledalo preko 6 miliona ljudi diljem svijeta;
- Priča o silovanim ženama u ratu u BiH je zabilježena u globalnom godišnjem izvještaju UNFPA – „*Stanje svjetske populacije*“;
- Urađena je izložba fotografija koja je prikazala preživjele seksualnog zločina i njihovu svakodnevnu borbu da ostvare svoja ljudska prava. Izložba je prikazana u Sarajevu, Istanbulu, New York-u, Minhenu i Briselu. Više od 1,000 ljudi je posjetilo ove izložbe.
- U toku su pripreme za izdavanje monografije o ženama koje su preživjele seksualno nasilje u Bosni i Hercegovini tokom rata 1992. -1995. Monografija će na svojevrstan način odati počast preživjelim ženama i istovremeno dati uvid u sadašnje stanje u kojem se one nalaze. Izradu monografije će pratiti i postavka izložbe fotografija nastalih u procesu izrade monografije.
- Predstavnicu žena žrtava, gđa. Enisa Salčinović, je posredstvom UNFPA aktivno sudjelovala na skupovima poput događaja na marginama 55. sesije Komisije o statusu žena pri Ekonomskom i socijalnom vijeću Ujedinjenih naroda u New Yorku; na konferenciji „Gender i sigurnost, slučaj Bosne i Hercegovine“ u Briselu; te na konferenciji „NE nasilju u porodici“ u Istanbulu.
- UNFPA je u saradnji sa Ministarstvom za ljudska prava i izbjeglice BiH domaćin konferencije *Osiguravanje pravde, reparacija i rehabilitacije za žrtve seksualnog*

*nasilja u ratu*. Svrha konferencije je iniciranje regionalne mreže za zagovaranje po pitanjima prava preživjelih osoba seksualnog nasilja, dobivanje uvida u aktivnosti koje se implementiraju od strane NVO sektora kao i državnih organa u regiji, te identifikovanje konkretnih koraka koji su neophodni za rješavanje pitanja statusa i omogućavanja ostvarivanja ljudskih prava žrtava seksualnog nasilja u ratu.

UNFPA kancelarija u BiH želi svojom podrškom Ministarstvu za ljudska prava i izbjeglice BiH i nevladinim organizacijama, kao i zagovaračkim aktivnostima koje implementira, da pridonese otklanjanju zakonskih i drugih prepreka sa kojima se preživjele žrtve seksualnog nasilja u ratu suočavaju. UNFPA će istrajati na poboljšnju statusa žena preživjelih seksualnog nasilja u ratu sve dok pravda ne bude zadovoljena.

## REZOLUCIJE UJEDINJENIH NARODA

**Rezolucija Vijeća sigurnosti Ujedinjenih naroda 1325** poziva države da osiguraju povećano učešća žena na nivoima donošenja odluka u rješavanju konflikta i procesima izgradnje mira, te ukazuje na posebne potrebe žene u toku konflikta, repatrijacije, preseljenja, rehabilitacije, reintegracije i rekonstrukcije.

**Rezolucija Vijeća sigurnosti Ujedinjenih naroda 1820** definira spolno nasilje kao sigurnosno pitanje od značaja za izgradnju dugoročnog i održivog mira, te smatra silovanje i ostale oblike spolnog nasilja u toku i nakon oružanog sukoba ratnim zločinima i zločinima protiv čovječnosti.

**Rezolucija Vijeća sigurnosti Ujedinjenih naroda 1888** urgira da države preduzmu sveobuhvatne pravne i sudske reforme u skladu sa međunarodnim pravom kako bi doveli počinitelje pred lice pravde i kako bi osigurali pristup pravdi za preživjele, kao i da se te osobe tretiraju uz dignitet tokom cijelog sudskog postupka, te da se zaštite i dobiju zadovoljenje za njihovu patnju.

**Rezolucija Vijeća sigurnosti Ujedinjenih naroda 1889** poziva na poboljšanje nivoa učešća žena u svim fazama mirovnog procesa, te poziva na kreiranje konkretnih strategija kako bi se obuhvatile potrebe i prioritete žena - fizička sigurnost, bolji socio-ekonomski uslovi u obrazovanju, programi ostvarivanja prihoda, pristup osnovnim uslugama, provedba zakona zasnovana na ravnopravnosti spolova, te pristup pravdi.

## SEKSUALNO NASILJE U MEĐUNARODNOM PRAVU<sup>2</sup>

Polazeći od statuta i sudske prakse međunarodnih krivičnih sudova za bivšu Jugoslaviju i Ruwandu, Posebnog suda za Sierra Leone, posebnog odijela sudova u Kambodži i Rimskog statuta Međunarodnog krivičnog suda seksualno nasilje u ratu je definirano na sljedeći način: silovanje, seksualno ropstvo, prisilna prostitucija, prisilna trudnoća, prisilna sterilizacija i bilo koji drugi oblik seksualnog nasilja uporedive težine, što može uključivati i trgovinu ljudima, neprimjerene medicinske istrage i pretrage koje uključuju skidanje svog ili dijela donjeg rublja.

### Seksualno nasilje kao ratni zločin

- ukoliko je počinjeno u kontekstu i vezano za oružani sukob

### Seksualno nasilje kao zločin protiv čovječnosti

- bilo koje od sljedećih krivičnih djela koje je počinjeno kao dio rasprostranjenog ili sistematskog napada na civilnu populaciju, a gdje je počinio poznato da je takvo ponašanje dio napada:
  - a) silovanje
  - b) seksualno ropstvo
  - c) prisilna prostitucija
  - d) prisilna trudnoća
  - e) prisilna sterilizacija
  - f) ili bilo koji drugi oblik seksualnog nasilja uporedive težine
- Zločin protiv čovječnosti ne zahtjeva vezu sa oružanim sukobom.

<sup>2</sup> *Analitički i konceptualni okvir seksualnog nasilja u ratu, 2011.* Koncept je razvijen od strane Posebne predstavnice Generalnog sekretara za pitanja seksualnog nasilja u ratu. Definicije proističu iz statuta i sudske prakse međunarodnih krivičnih sudova za bivšu Jugoslaviju i Ruwandu, Posebnog suda za Sierra Leone, posebnog odijela sudova u Kambodži i Rimskog statuta Međunarodnog krivičnog suda.

## **Seksualno nasilje kao oblik torture**

- Tortura je definisana kao namjerno nanošenje boli ili patnje, fizičke ili psihičke, osobi koja se nalazi u pritvoru ili pod kontrolom optuženog;
- Seksualno nasilje huškano od strane javnog službenika, ili koje se na drugi način može pripisati državi, može predstavljati torturu.

## **Seksualno nasilje kao element genocida**

- Genocid predstavlja bilo koje od sljedećih djela, počinjeno s namjerom da se u cijelosti ili djelomično uništi neka nacionalna, etnička, rasna ili vjerska grupa kao takva:
  - a) ubijanje pripadnika te grupe;
  - b) nanošenje teške tjelesne ili duševne povrede pripadnicima te grupe;
  - c) smišljeno nametanje pripadnicima te grupe životnih uslova koji su sračunati da dovedu do njenog potpunog ili djelomičnog fizičkog uništenja;
  - d) uvođenje mjera kojima je cilj sprečavanje rađanja unutar te grupe;
  - e) prisilno premještanje djece te grupe u drugu grupu.
- Seksualno nasilje je korišteno kao metoda u procesu uništenja jedne grupe i sredstvo za izmjenu sastava jedne teritorije.

UNFPA, Populacijski fond Ujedinjenih nacija je međunarodna razvojna agencija koja promovira pravo svake žene, svakog muškarca i svakog djeteta da uživa u zdravom životu ispunjenom jednakim mogućnostima za sve. UNFPA podržava zemlje u korištenju podataka o populaciji za razvijanje politika i programa kako bi se smanjilo siromaštvo i osiguralo da je svaka trudnoća željena, svaki porod siguran, da ni jedna mlada osoba nema HIV/AIDS, i da se prema svakoj djevojci i ženi postupa sa dostojanstvom i poštovanjem.

UNFPA – Stvara svijet u kojem je svaka trudnoća željena, svaki porod siguran a potencijal svake mlade osobe ostvaren.

**Za više informacija kontaktirajte:**

Populacijski fond Ujedinjenih nacija  
Maršala Tita 48  
71 000 Sarajevo  
Bosna i Hercegovina

[www.unfpa.ba](http://www.unfpa.ba)

[www.unfpa.org](http://www.unfpa.org)

telefon: +387 33 563 715